

Europos regionų komiteto nuomonė – Verslumas salose. Teritorinės sanglaudos skatinimas

(2017/C 306/10)

Pranešėja: Marie-Antoinette Maupertuis (FR/AE), Korsikos teritorinės bendrijos vykdomosios tarybos narė

POLITINĖS REKOMENDACIJOS

EUROPOS REGIONŲ KOMITETAS (RK)

Specifiniai iššūkiai, su kuriais susiduria salų regionai

1. palankiai vertina Maltos prašymą, kad mūsų institucija dalyvautų ieškant sprendimų, kuriuos diegiant būtų galima paskatinti verslumą salose ir jų ekonominį, socialinį bei teritorinį vystymąsi;
2. primena, kad Europos Sąjunga yra įsipareigojusi siekti ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos, apibrėžtos Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 174 straipsnyje;
3. primena, kad SESV 174 straipsnyje salų regionai apibrėžti kaip regionai, kuriems reikalingas ypatingas Sąjungos dėmesys, ir nurodyta, kad ji turi mažinti atskirų valstybių narių ir kiekvienos jų regionų išsivystymo lygio skirtumus;
4. primena, kad Sąjungoje yra 362 salos, turinčios daugiau kaip po 50 gyventojų, o bendras jų gyventojų skaičius siekia 17,7 mln. (iš jų 3,7 mln. gyvena atokiausiuose regionuose); BVP vienam gyventojui (2010 m.) jose sudaro apie 79,2 proc. Sąjungos vidurkio ir didelė jų dalis vis dar priskiriama prie mažiau išsivysčiusių regionų kategorijos;
5. pažymi, kad, remiantis tyrimo *Euroisland* (ESPON, 2013 m.) duomenimis, XXI a. pirmąjį dešimtmetį didžiojoje dalyje šių salų regionų ekonominės konvergencijos procesas nevyko, daugelyje jų padėtis dar labiau pablogėjo dėl finansų krizės, migracijos krizės, turizmo srautų svyravimo ar inovacijų trūkumo;
6. pabrėžia, kad šių salų regionų geografiniai, ekonominiai, demografiniai ir socialiniai ypatumai skiriasi nuo žemyninių regionų ir yra bendri įvairioms saloms. Todėl, įgyvendinant jiems taikomą Europos politiką, šiems regionams tenka spręsti išskirtinius uždavinius, susijusius su:
 - mažumu (ploto, gyventojų skaičiaus, ekonomikos masto požiūriu);
 - nutolimu ir (arba) atokumu (fizinio atstumo ir laiko nuotolio rinkų, ypač vidaus rinkos, ir didžiųjų demografinių, pramoninių, finansinių bei politinių centrų atžvilgiu);
 - pažeidžiamumu (ekonominių, aplinkos ir visuomeninių grėsmių atžvilgiu);
7. pabrėžia, kad dėl šių trijų parametrų susiklosto SESV 174 straipsnyje pripažinta teritoriniu, ekonominiu ir socialiniu požiūriu nepalanki padėtis, kelianti grėsmę salų integracijai vienodomis sąlygomis bendrojoje rinkoje bei salų gyventojų visapusiškai teritorinei integracijai; konkrečiai, dėl šių sąlygų gali susidaryti toliau išvardytos situacijos:
 - ribota ir salynų atveju susiskaidžiusi bei nutolusi rinka;
 - didelės transporto, įskaitant logistikos, krovinių pervežimo ir draudimo, išlaidos, susidarancios ne tik dėl nuotolio, bet ir dėl netobulos konkurencijos (oligopolijų ar net monopolijų);
 - masto ekonomija yra neįmanoma, nes dėl rinkos mažumo tiek verslo, tiek viešųjų paslaugų srityje susidaro didelės vienetai tenkančios sąnaudos;

- menkai išvystyti pramonės šakų tarpusavio ryšiai, nes ryški tendencija specializuotis: eksploatuoti vieną išteklių, gaminti vieno tipo prekes ar teikti vieno tipo paslaugas;
 - kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių stygius arba tendencija, kai kvalifikuoti darbuotojai išvyksta iš salų ieškodami tinkamo darbo kitur;
 - praktinės patirties verslumo srityje trūkumas, nes verslininkai yra labiau linkę palikti salą ir investuoti pelningesnėse rinkose;
 - per maža įmonėms, kurios yra panašaus lygio kaip žemyninių regionų įmonės, teikiamų paslaugų pasiūla ir trūksta infrastruktūros, pvz., telekomunikacijų, profesinio rengimo ar rizikos kapitalo srityse;
8. palankiai vertina Europos Parlamento jūrų, upių, salų ir pakrančių zonų grupės bei Europos periferinių jūrų regionų konferencijos (CPMR) Salų komisijos atliktą darbą;

Integracinis augimas. Salų verslininkų indėlis

9. nurodo, kad verslininkai ir verslumas atlieka esminį vaidmenį kuriant darbo vietas ir užtikrinant ekonomikos dinamiškumą Europos Sąjungoje; tačiau salose verslas susiduria su ypatingais struktūriniais sunkumais;
10. primena, kad daugelyje salų įgyvendintos ekonomikos augimo strategijos, grindžiamos ekonominių, visuomeninių, kultūrinių ir gamtinių pranašumų išnaudojimu, pavyzdžiui:
- išlikimo ekonomikos strategija, kuria užtikrinama tam tikra gyventojų gerovė, ypač krizės laikotarpiu;
 - nišinių produktų eksporto strategija, kuria užtikrinamas salos dalyvavimas didelės pridėtinės vertės rinkose;
 - turizmo strategija, kuria siekiama remti įvairias turizmo formas, o ne vien masinį turizmą;
 - žaliosios energijos srities iniciatyvos, kuriomis siekiama įrodyti, kad mažos salų bendruomenės yra pajėgios įgyvendinti energetikos pertvarką;
 - su mažu dydžiu ar atokumu nesusijusių geostrateginių objektų (mokslinių observatorijų ir pan.) eksploatavimas siekiant gauti pajamų;
 - naujų žaliosios ir mėlynosios ekonomikos sektorių vystymas kartu rengiant naujas mokymo programas, kuriomis būtų užtikrinamas šiems sektoriams reikalingas išsilavinimas;
11. pabrėžia, kad šios strategijos, kuriomis siekiama nustatyti ir panaudoti atskirus ekonominio turto objektus, dažnu atveju parengtos labai kūrybiškai, atsižvelgiant į salų įmonių vadovų prisiimamą riziką ir atsparumą, ir ragina lanksčiau formuoti verslumui salose palankią viešąją politiką;
12. pažymi, kad salų ekonomikai būdinga nedidelė struktūros įvairovė: dauguma įmonių yra mažosios ir vidutinės įmonės ar net labai mažos įmonės, daug verslininkų vykdo veiklą kelete sričių; ši ekosistema egzistuoja greta keleto didelių specializuotų monopolinių įmonių (turizmo, transporto, gavybos, žuvininkystės ir kt.);
13. skatina ES institucijas ir valstybes nares daugiau dėmesio skirti laisvos rinkos išsaugojimui atskiruose salų regionų sektoriuose ir kartu spręsti rinkos nepakankamumo problemas;
14. primena, kad salų produktai – įskaitant žaliavas – gali būti realizuojami nišinėse rinkose, tiksliniams klientams ir aukšta pardavimo kaina; įvairinant gamybą galima išsaugoti pakankamai dideles pelno maržas ir užtikrinti veiklos saloje gyvybingumą. Produkto vertė visų pirma padidinama bendroje prekių ir paslaugų pasiūlos erdvėje pripažįstant kokybės ženklus ir kultūrines nuorodas;

15. tačiau pabrėžia, kad salose įsisteigusiems verslininkams tenka patirti įvairias papildomas išlaidas (įsigyjant žaliavų, teikiant paslaugas, užtikrinant logistikos procesus ir pan.), ir dėl to in fine jų gaminiai ir paslaugos yra mažiau konkurencingi;

16. pabrėžia, kad, nors gaminiai yra konkurencingi ir kokybiški, verslininkams nepakanka mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros pajėgumų, salų sąlygoms pritaikytų technologijų, tinkamų veiklos finansavimo priemonių ir kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių, nes daug darbuotojų emigruoja, ypač kai saloje gyventojų skaičius mažas;

17. dėl to palankiai vertina Europos Sąjungos mastu šiose srityse įgyvendinamus veiksmus, bet primygtinai prašo imtis tinkamų priemonių siekiant pagerinti pagrindines sąlygas, kad salos galėtų prisidėti prie integracinio ES ekonomikos augimo. Šiuo tikslu, siekiant užtikrinti teisingą ir veiksmingą Europos Sąjungos verslumo skatinimo politiką, reikia atsižvelgti į konkrečius salų ypatumus ir joms išskylančius uždavinius;

Politinės rekomendacijos dėl Europos Sąjungos teritorinės sanglaudos stiprinimo

18. pripažįsta, kad sanglaudos politika yra labai svarbi siekiant Europos Sąjungoje užtikrinti subalansuotą regioninę plėtrą: tai tinkamiausia politika siekiant panaikinti salų ir kitų ES regionų išsivystymo skirtumus; tačiau pabrėžia, kad dabartinėje sanglaudos politikoje salų regionams specialus statusas nesuteiktas;

19. taip pat primena atokiausių regionų ypatumus, iš kurių aštuoni yra salos, susiduriančios su problemomis, kurias dar labiau apsunkina tam tikri pirminės teisės aktuose pripažinti joms būdingi apribojimai, kurie daro labai didelę įtaką jų ekonominiams ir socialiniams vystymuisi. Į tai reikėtų atsižvelgti;

20. todėl rekomenduoja, vadovaujantis SESV 174 ir 175 straipsniais, sanglaudos politikoje po 2020 m. saloms skirti ypatingą dėmesį. Pirmasis etapas siekiant šio tikslo – įtraukti salas kaip papildomą kategoriją į pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1059/2003 dėl bendro teritorinių statistinių vienetų klasifikatoriaus (NUTS) nustatymo;

21. rekomenduoja Europos Komisijos Regioninės ir miestų politikos generaliniame direktorate įsteigti saloms skirtą „vieną langelį“ (*Island Desk*), kaip Europos Parlamentas siūlė savo 2016 m. vasario 4 d. rezoliucijoje, nes šiuo metu salų subjektai – įmonės ir valdžios institucijos – turi labai ribotą supratimą apie ES finansavimo priemones ir galimybes, nes jos priskirtos keletui generalinių direktoratų ir taikomos pagal įvairius reglamentus;

22. palankiai vertina iniciatyvą „Inovatyvūs miestų sprendimai“ ir siūlo, remiantis šiuo pavyzdžiu, sukurti interneto svetainę bei nustatyti ES priemones, kurios padėtų sujungti ES salas į tinklą, kuriame būtų keičiamasi ir dalijamasi administravimo inžinerijos ir naujovių diegimo patirtimi;

23. pabrėžia, kad svarbu kuo geriau pasinaudoti Europos strateginių investicijų fondo ir kitų Sąjungos priemonių (ypač ESI fondų) sinergija siekiant kompensuoti saloms būdingų nepalankių aplinkos sąlygų ekonominius padarinius;

24. tačiau nurodo, kad, atsižvelgiant į tai, jog daugelis salose įgyvendinamų projektų yra nedidelio masto, ESIF finansavimas ir EIB paskolos labai mažoms įmonėms bei salų vietos valdžios institucijoms praktiškai yra neprieinami, todėl rekomenduoja parengti specialias techninės pagalbos saloms programas, siekiant supažindinti su Sąjungos finansavimo priemonėmis ir skatinti galimybes jomis pasinaudoti;

25. prašo Europos Komisijos ir EIB išsiaiškinti, ar JASPERS teikiama techninė pagalba galėtų būti teikiama ir saloms bei galėtų būti pritaikyta mažesnio masto projektams;

26. pabrėžia, kad Reglamento dėl Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės (ETBG) (Nr. 1302/2013) teikiamą naudą ir pranašumus vietos ir regionų valdžios institucijoms bei Europos saloms, nes pagal šį reglamentą įvairių ES valstybių narių ir ES nepriklausančių valstybių saloms leidžiama įsteigti bendrą juridinį asmenį ir toliau siekti bendro tikslo bei užtikrinti joms galimybes gauti ES finansavimą, o kartu sumažinama įprasta tokio bendradarbiavimo administracinė našta;

27. siūlo sukurti salų įmonių veiklos pagalbos sistemą, siekiant kompensuoti papildomas transporto išlaidas; vadovaujantis regioninės pagalbos teikimo gairėmis ir Bendroju bendrosios išimties reglamentu (BBIR), šios pagalbos teikimas turėtų būti leidžiamas ir ji turėtų būti atleidžiama nuo mokesčių tokia pat tvarka kaip ir pagalba atokiausiems bei retai apgyvendintiems regionams;

28. siūlo kur kas daugiau nuveikti siekiant išnaudoti dalijimosi ekonomikos teikiamas galimybes, be kita ko, siekiant spręsti problemas, kurios yra susijusios su salų regionų geografiniu atokumu;

29. pabrėžia, kad svarbu didinti viešosios intervencijos koeficientą pagal ES programas įgyvendinamiems projektams bei padidinti privatačiojo sektoriaus intervencijų patrauklumą, jei jais salose kuriamos darbo vietos ir turtas ir kartu jie yra ekologiškai tvarūs;

30. pabrėžia, kad, rodikliu laikant BVP vienam gyventojui, neatsižvelgiama į daugelį konkrečių kliūčių salų vystymuisi; todėl siūlo išplėsti sanglaudos politikos rodiklių spektrą, siekiant geriau nustatyti salų socialinę ir ekonominę padėtį bei jų patrauklumą;

31. siūlo kaip galimus rodiklius naudoti regionų konkurencingumo indeksą (RKI) ir prieinamumo indeksą, tačiau rekomenduoja toliau ieškoti kitų rodiklių, pagal kuriuos būtų galima visapusiškai įvertinti salose patiriamas papildomas išlaidas; siūlo Komisijai atlikti salų įmonių ir atitinkamų žemyninių įmonių veiklos rezultatų lyginamuosius tyrimus, net jei žemyninė dalis yra saloje esanti valstybė narė;

32. vertinant salos gyventojų socialinę ir ekonominę padėtį ir nustatant šių vietovių ekonominį patrauklumą, ragina skirti dėmesio nefinansiniams ir sunkiai įvertinamiems aspektams, įskaitant gamtinę aplinką (jos kokybę ir prieinamumą);

33. atkreipia dėmesį į tai, kad yra naudinga Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinio direktorato pateikta metinė ataskaita dėl MVĮ; tačiau siūlo į būsimas ataskaitas įtraukti teritorinius duomenis, siekiant geriau suprasti, su kokiomis problemomis susiduria salose įsteigtos MVĮ, ir jų sėkmės ar nesėkmės rodiklius palyginti su žemynuose įsteigtų panašių įmonių rodikliais;

34. atkreipia dėmesį į tai, kad tokios priemonės kaip teritorinio poveikio analizė yra naudingos vertinant ES politikos poveikį salų regionams, ir siūlo salos kriterijų įtraukti į Europos Komisijos taikomą vertinimo metodą, siekiant numatyti galimas sunkias šios politikos pasekmes saloms;

35. atkreipia dėmesį, kad nors pažangiosios specializacijos strategijų laikymas išankstine sąlyga skirstant Europos struktūrinių fondų (ESI fondų) lėšas gali prisidėti prie strategijų plėtojimo nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, salų ekonomikos ypatumams reikia specialiai pritaikytų sprendimų; šiuo požiūriu dėl galimos pernelyg didelės priklausomybės nuo tam tikro sektoriaus ar vienos rūšies veiklos gali kilti didelė ekonomikos monokultūros ir netinkamų jos ekonominių padarinių rizika (*Dutch disease*);

36. mano, kad ypatingo Komisijos dėmesio vertos išmaniojo įvairinimo ar pertvarkymo iniciatyvos, kuriomis, pavyzdžiui, siekiama nuo masinio turizmo pereiti prie tvariojo turizmo, vystyti kūrybinę pramonę, į tradicinę veiklą integruoti informacines ir ryšių technologijas ar vykdyti tikslingą rinkodarą, pabrėžiant salų išteklių vertingumą;

37. ragina stiprinti politiką, kuria siekiama didinti ES valstybių narių piliečių informuotumą apie turizmo galimybes Sąjungoje, ir sukurti glaudesnę sąsają tarp ES vietovių tinklą, kad ES didmiesčių gyventojai galėtų atostogauti salų regionuose ir aplankyti jose esančius gamtinius objektus;

38. pabrėžia, kad svarbu laikytis Bendrųjų nuostatų reglamento 5 straipsnyje nustatyto partnerystės principo, siekiant sanglaudos politikos strateginio planavimo tikslais apibrėžti teritorijų poreikius (pagal principą „iš apačios į viršų“). Todėl Europos regionų komitetas prašo Europos Komisijos į savo pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl sanglaudos politikos po 2020 m. kaip išankstinę sąlygą įtraukti realų Europos partnerystės elgesio kodekso įgyvendinimą;

39. primygtinai prašo valstybių narių prižiūrėti, kad partnerystės principas būtų visuomet taikomas, siekiant, kad partnerystės susitarimuose ir veiklos programose būtų atsižvelgiama į konkrečius salų regionų poreikius;

40. pabrėžia, kad būtina įtraukti vietas ir regionų institucijas į joms taikomas nacionalinės bei ES politikos kūrimo procesą, kad pagal subsidiarumo principą veiksmų reglamentavimo sistemos sutaptų su konkrečiais salų teritorijų poreikiais;

41. palankiai vertina Europos infrastruktūros tinklų priemonės (EITP) teikiamas finansavimo galimybes, kiek jos gali būti taikomos saloms; tačiau pažymi, kad jūrų greitelių finansinis paketas yra orientuotas į pagrindinius ir bendruosius tinklus, bet gali neaprepti salų jungčių su regionų centrais arba salų tarpusavio jungčių; todėl siūlo bendrajame jūrų greitelių finansiniame pakete numatyti specialų saloms skirtą finansavimą;

42. pripažįsta, kad Komisija deda pastangas siekdama paremti verslininkus įgyvendinant tokias programas kaip COSME ir InnovFin pagal veiksmų planą „Verslumas 2020“ arba inovacijų srityje pagal programą „Horizontas 2020“, taip pat vykdant veiklą kapitalo rinkų sąjungos srityje. Vis dėlto Komitetas mano, kad svarbiausia įtraukti teritorinį (ir konkrečiai salų) aspektą į šias programas ir planus, siekiant:

— sėkmingai įtraukti salų verslininkus;

— remti profesinį mokymą ir kvalifikacijos kėlimą salose įsteigtose įmonėse;

— suteikti verslininkams daugiau galimybių gauti kapitalo, įskaitant rizikos kapitalą;

— sudaryti saloms galimybes prisijungti prie europinių ir pasaulinių mokslo ir technologijų žinių kūrimo bei platinimo tinklų ir iš to gauti naudą rinkos produkcijos bei visuomenės gerovės srityse;

43. prašo Komisijos parengti programą, kuri padėtų salų ekonomikoje skatinti inovacijų procesus, panaudoti vietos išteklius, remti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą, tvarkyti atliekas, užtikrinti vandentvarką, remti kultūros ir gamtos paveldą ir toliau įgyvendinti žiedinę ekonomiką; terminas „inovacija“ šiuo atveju apima technologines, organizacines, socialines ir aplinkos inovacijas;

44. pabrėžia valstybės pagalbos svarbą sprendžiant problemas, kylančias dėl Europos Sąjungos salų regionų mažumo, atokumo ir izoliuotumo. Šios nuolatinės gamtinės sąlygos mažina daugelio salų strateginių sektorių, kaip antai transporto, energetikos ir skaitmeninių ryšių, veiksmingumą bei apsunkina jų organizavimą;

45. primena, kad patikimo vidaus ir išorės transporto infrastruktūra ir organizavimas panašiomis kaip žemyne sąnaudomis yra viena iš būtinų salų ekonomikos vystymosi ir konkurencingumo užtikrinimo sąlygų;

46. siūlo salose taikyti lankstesnius pagalbos transporto infrastruktūrai ir tinklams (statybos, modernizavimo, įrengimo) tinkamumo kriterijus, siekiant užtikrinti kuo veiksmingesnį jų sujungimą su žemyno transporto sistema ir kuo geriau juos integruoti į Europos erdvę bei ES rinką;

47. prašo šia pagalba užtikrinti geresnius ryšius tarp salynus sudarančių salų arba kalnuotų salų atveju – salų viduje, ir ragina investuoti į mažaangles transporto priemones (SGD varomus laivus, elektromobilių stotis ir pan.);

48. pabrėžia, kad salų rinkos dažniausiai būna mažos ir atokios, žemyno įmonės nėra labai suinteresuotos ten tiekti gaminius ar teikti paslaugas, dėl to faktiškai ribojamos vartotojų ir salų įmonių galybės įgyti konkurencinį pranašumą bendrojoje rinkoje. Tai ypač pasakytina apie transporto jungtis ir energijos tiekimą – salų įmonių konkurencingumui svarbiausius sektorius; todėl rekomenduoja salose šiems sektoriams sudaryti galimybę naudotis su valstybės pagalba susijusiomis išimtimis;

49. taip pat siūlo į reglamentą dėl *de minimis* pagalbos įtraukti saloms taikytinas lankstesnes nuostatas dėl viešųjų pirkimų, nes daugeliu atvejų taikant konsultavimosi procedūras, neįmanoma gauti daugiau nei vieną pasiūlymą;
50. remia lanksčią dabartinę tvarką, pagal kurią saloms gali būti taikomos specialios mokesčių paskatos arba sumažintas įmonių pelno mokesčio tarifas, siekiant kompensuoti didesnes salų sąnaudas, ir tikisi, kad lankstumas bus išsaugotas; siūlo taikyti inovacijų ir investicijų skatinimo sistemą, kuri padėtų skatinti gamybą ir remti ne tik vietos vartojimą, bet ir eksportą;
51. palankiai vertina Europos Komisijos ketinimą į būsimąją sanglaudos ataskaitą įtraukti saloms skirtą skyrių. Europos regionų komitetas primygtinai prašo Komisijos šiame skyriuje nurodyti, kaip bus įgyvendintos šioje nuomonėje pateiktos rekomendacijos;
52. ragina ES Tarybai pirmininkaujančią Maltą įgyvendinti šias politines rekomendacijas, glaudžiai bendradarbiaujant su Regionų komitetu.

Briuselis, 2017 m. gegužės 12 d.

*Europos regionų komiteto
pirmininkas*

Markku MARKKULA
